

טיבול ראשון

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטו עמוד א
אמר רבי אלעזר אמר רב אושעיא: כל שטיבולו במשקה - צריך נטילת ידים (צריך נטילת ידים - משום המשקין, שהידים שניות - וכל הפוסל בתרומה מטמא משקין וכו').

2. רמב"ם הלכות ברכות פרק ו הלכה א
כל האוכל הפת שמברכין עליו המוציא צריך נטילת ידים תחלה וסוף, ואף על פי שהיא פת חולין ואף על פי שאין ידיו מלוכלכות ואינו יודע להן טומאה לא יאכל עד שיטול שתי ידיו, וכן כל דבר שטיבולו במשקין צריך נטילת ידים תחילה.

3. טור אורח חיים הלכות פסח סימן תעג
ונוטל ידיו לצורך טיבול הראשון דכל שטיבולו במשקה צריך נטילה ומברך על נט"

4. ב"ח אורח חיים סימן תעג
ו ומה שכתב ומברך על נטילת ידים. כן היא דעת רש"י (פסחים קטו א ד"ה צריך נט"י) דכיון דידיים שניות הן ופוסלין את התרומה וכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה ה"ל כמו נהמא וצריך ליטול משום קדושה ונקיות כמו בנהמא ולפיכך צריך לברך על נטילת ידים כמו בנהמא וכבר נתבאר למעלה (סי' קנח סע' ג) דזו היא ג"כ דעת הרמב"ם

5. טור אורח חיים הלכות פסח סימן תעג
וה"ר מאיר מרוטנבורק כתב שהאידנא א"צ נטילה לדבר שטיבולו במשקה ועל כן לא היה מברך על נטילת על טיבול הראשון וכ"כ בעל העיטור ולא נהירא וכן כתבו הגאונים שצריך לברך

6. בית יוסף אורח חיים סימן תעג
אין דבריו נכונים דכיון דפלוגתא היא אם צריך נטילה טוב שלא לברך:

7. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז עמוד ב
ודקאמרת תרי טיבולי למה לי - כי היכי דליהוי היכירא לתינוקות. (משום תינוקות שישאלו, ועבדין היכירא טובא.)

8. ב"ח אורח חיים סימן תעג
ופירשו רש"י ורשב"ם במשנה דטיבול ראשון הוי היכירא לפי שאין בני אדם רגילין לאכול ירק קודם סעודה וכ"כ בסמ"ג (עשין מא קיח ב) ואחריהם נמשך רביו

9. ב"ח אורח חיים סימן תעג
והתשובה לתינוקות הוא דהטיבול שקודם הסעודה הוא דרך חירות כדרך בני חורין שמתבילין קודם סעודה להמשיך תאות המאכל כן כתבו קצת מפרשים. ולי נראה דהתשובה היא לפי שעדיין לא הגיע זמן הסעודה דבעינן למימר תחלה אגדתא והלילא על כן אנו מטבילין עכשיו לטעימה בעלמא לפני הסעודה שלא לשהות כל אותו הזמן בלי אכילה כל עיקר:

10. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן תעג
(יב) מיהו אפשר לומר דסיפור ההגדה הוי כמו תפילה שאנו מספרים כבוד האל ושבחיו יתעלה לכן צריך כאן נטילה ועיין לעיל סימן ז' ולכן נראה דיש ליטול אחר קידוש לטיבול ראשון בלא ברכה

11. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעג סעיף ו
נוטל ידיו לצורך טבול ראשון ולא יברך על הנטילה, ויקח מהכרפס פחות מכזית ומטבלו בחומץ ומברך בורא פרי האדמה ואוכל, ואינו מברך אחריו.

12. דרשו

ואף שבזמנינו אוכלים תפוחי אדמה במזלג, ביאר הגר"נ קרליץ שבביליל סדר הרגילות היא שטובלים את התפוח אדמה במי המלח בידים, ולכן הוא דבר שטיבולו במשקה ... אכן בספר מקראי קודש כתב שבביליל הסדר יש לחוש שטעם חיוב נטילה זו הוא כדי שיעשה שינוי ויהיה היכר לתינוקות, ולכן גם אם אוכל במזלג יטול ידיו.

מהו הכרפס?

13. ספר האגור הלכות ליל פסח סימן תתא
מהר"ר מולין ז"ל הורה לחזר אחר כרפס לטבול ראשון שקורין בלע"ז אפי"א כי אינו בכלל מרור. ויש סמך ברוקח כרפס אותיות ס' פרך ששעבדו מצרים ס' רבוא בפרך.

14. מגן אברהם סימן תעג ס"ק ד
כ' מהרי"ל נוהגין ליקח כרפס שהוא נוטריקון ס' פרך כלומר ס' ריבוא עבדו עבודת פרך, ואביו ה' מסופק אם מותר ליקח פעטרזל"ן מפני שהוא טוב יותר מבושל מחי וא"כ אין מברכין עליו בפה"א, ואני תמה למה נהיגי במדינתנו ליקח פעטרזל"ן... ואפשר ששאר ירקות אין מצוים כ"כ בימי הפסח א"נ משום דבגמרא נזכר ירק ושאר דברים נקראו לפת והירק שלנו אין נאכל כמו שהוא חי אא"כ כבוש זה אינו מצוי בפסח

15. מחצית השקל אורח חיים סימן תעג ס"ק ד
וכרפס כו'. עבודת פרך. ושמעתי מגברא רבה שנתודע לו על פי החקירה בספרי הרפואות שכרפס הוא מה שאנו קורין צעללי"ר:

16. ערוך השולחן אורח חיים סימן תעג
ועל כרפס אנו נוהגין ליקח בצלים או צנון או מין ירק שברכתו האדמה או תפוחי אדמה והאחרונים הזכירו שנהגו ליקח פעטרזל"ן ואין אנו יודעין מה הוא

כמה אוכל מהכרפס

17. שו"ת הרשב"א החדשות (מכתב יד) סימן לה
טבול זה ראשון, אוכל שאר ירק, ומברך תחלה. ואין צריך שיעור, שאינו בא אלא להיכר כדי שישאלו. אכל פחות מכזית אינו צריך לברך אחריו, אכל כזית צריך לברך אחריו. ולא יברך אחריו מיד, אלא ימתין עד לאחר שיאכל מרור

18. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ב
מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק ומטבל אותו בחרוסת ואוכל כזית הוא וכל המסובין עמו כל אחד ואחד אין אוכל פחות מכזית

19. הגהות מיימוניות הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ב
[ד] כזית זה איני יודע מה טיבו בשלמא מרור דאכילה כתיב ביה ואין אכילה פחות מכזית אלא טיבול זה הראשון אינו אלא להתמיה התינוקות שישאלו כדאיתא פרק ע"פ ובכל דהו סגי שהרי ברכה כזאת אינה צריכה שיעור ויכול לברך בורא פרי האדמה אכל שהו

20. ביאור הלכה סימן תעג סעיף ו ד"ה * פחות מכזית
פחות מכזית - מכאן משמע דדבר שטיבולו במשקה צריך נטילה אפילו בפחות מכזית אף שבפת גמור כתב המחבר בסימן קנ"ח ס"ג בשם י"א דאין צריך נטילה בפחות מכזית וזהו שלא כמו שכתבנו שם במשנה ברורה בס"ק כ' וכבר העירותי זאת בהדפסה שניה בשולי הגליון אכן כעת מצאתי לי תנא דמסייע לדברי הלא הוא הרשב"ץ בס' יבין שמועה ד'

ל"ה שכתב בענין כרפס דדעת הרמב"ם דבעינן כזית וכתב דכן מסתבר דכיון דצריך נטילה בודאי כזית בעינן כבאוכל פת גמור דמסתבר דאינו חייב בנטילה דבודאי לא גזרו בכגון זה משום סרך תרומה וכמו כן לענין פירות בדבר שטיבולו במשקה והביאו גם במטה יהודה הרי ממש כדברינו וצ"ע לדינא:

21. שו"ת אור לציון חלק ג - הערות פרק טו - דיני ליל הסדר הערה ט ובעיקר דברי מרן שנוטל ידיו לכרפס ואוכל ממנו פחות מכזית, אין להוכיח מכאן שדבר שטיבולו במשקה פחות מכזית צריך נטילה, וכמו שהבין כן במ"ב בסימן קנ"ח ס"ק כ' בהגהה שם. וראה גם בכה"ח שם אות כ', שכן יש לומר, דבעלמא אין צריך נטילה בפחות מכזית, אבל כאן שאמרו בפסחים דף קי"ד שנוטל ידיו כיון שטיבולו במשקה ונהגו משום כך ליטול, א"כ אפשר שהוא משום שאכלו אז כזית, אבל כיום שמספק לענין ברכה אחרונה אוכלים פחות מכזית, וכמבואר בב"י בסימן תע"ג ובסימן תפ"ו, אף שמעיקר הדין שוב אין צריך נטילה, כיון שנהגו ליטול בטיבול ראשון המשיכו כן, אבל בעלמא יש לומר שפחות מכזית אין צריך נטילה.

22. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעג סעיף ו ויקח מהכרפס פחות מכזית ומטבלו בחומץ ומברך בורא פרי האדמה ואוכל, ואינו מברך אחריו.

23. משנה ברורה סימן תעג ס"ק נג (נג) פחות מכזית - לפי שבכזית יש ספק בברכה אחרונה אם יברך אותה או לא ע"כ טוב יותר שיאכל פחות מכזית שלא יהא בו חיוב כלל לכו"ע:

24. חק יעקב סימן תעג ס"ק כט [כט] ואינו מברך אחריו. אף על גב שאכל כזית. והב"ח [רטז], א ד"ה ולענין] כתב וז"ל, ונראה הרוצה לצאת ידי חובת כל הגאונים יאכל בטבול זה כזית שלם ויהא דעתו בשעת ברכת בורא פרי האדמה שלא לפטור המרור בברכה זו, וממילא חייב לברך אחר טבול ראשון בורא נפשות רבות לדברי הכל, ואח"כ כשיברך המוציא יכווין נמי שלא להוציא המרור בברכת המוציא ויחזור ויברך בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ובורא נפשות רבות, דאז יוצא לכל הדעות, ואין כאן משום ברכה שאינה צריכה, שעושה כן לאפוקי נפשו מפלוגתא, עכ"ל. ועדיין לא יצא לדעת הסמ"ק סימן ר"ך [הגה אות א] דאין לברך על המרור כיון שלא בא ליהנות ממנו, רק לזכר בעלמא, לכן נראה לי עיקר כהסכמת רוב ראשונים ומהרי"ל [שו"ת] סימן נ"ט [סימן נח אות ב] והמ"א [ס"ק יח] דאין לברך כלל

25. משנה ברורה סימן תעג ס"ק נד (נד) בחומץ - או ביין או במי מלח ולא אתי אלא לאפוקי שלא יטבול בחרוסת כי חרוסת אינו אלא לטיבול שני שמטבל המרור בחרוסת [ב"י]:

26. שו"ת אור לציון חלק ג - הערות פרק טו - דיני ליל הסדר הערה ט ט. בשו"ע בסימן תע"ג סעיף ו' כתב, נוטל ידיו לצורך טיבול ראשון, ולא יברך על הנטילה, ויקח מהכרפס פחות מכזית. ומטבלו בחומץ, ומברך בורא פרי האדמה, ואוכל, ואינו מברך אחריו. ובברכ"י שם אות י"ד דן אם צריך הסיבה בכרפס או לא, והסיק שהעיקר כדברי השבה"ל והמטה משה ועוד שאין צריך הסיבה, ושכן הוא על דרך האמת, ע"ש. וכן כתב בבא"ח פרשת צו אות ל"ב ושכן מנהגם. ומכל מקום אף שכן עיקר שאין צריך הסיבה, כיון שיש אומרים שצריך הסיבה, וכמ"ש האבודרהם בסדר ההגדה, וכן דעת המאמר מרדכי אות ד', וראה בכה"ח שם אות קי"ד, על כן לצאת מן הספק יאכל מעט בלא הסיבה ומעט בהסיבה